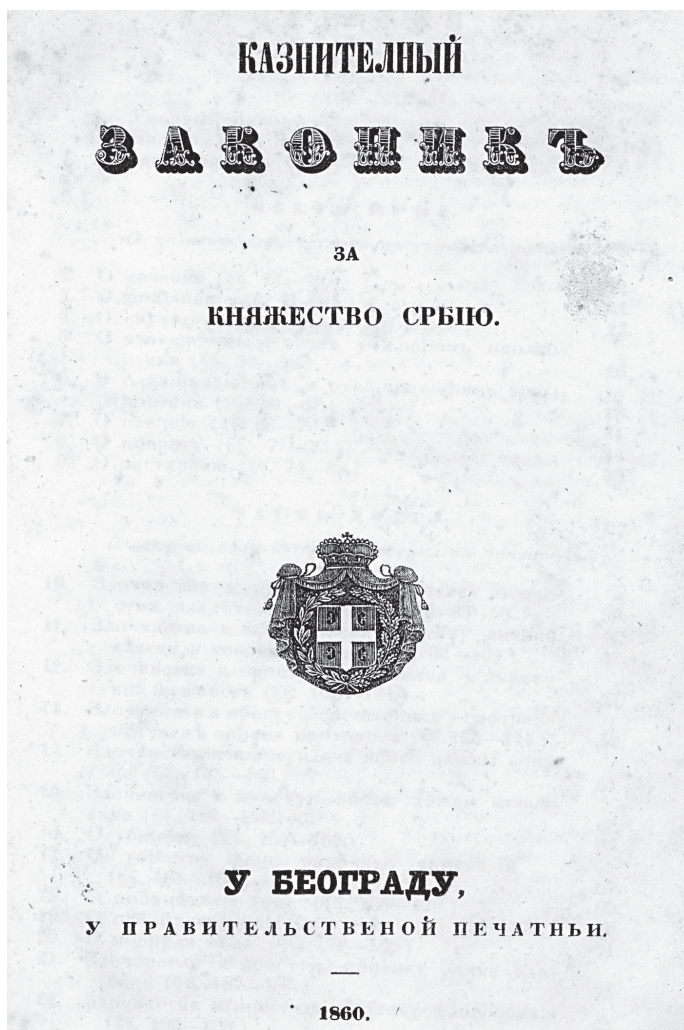

IZ ISTORIJE KRIVIČNIH NAUKA

150 GODINA OD DONOŠENJA KRIVIČNOG ZAKONIKA KNEŽEVINE SRBIJE

U ovoj, 2010. godini, obeležavamo 150 godina od donošenja prvog srpskog krivičnog zakonika – Krivičnog zakonika Kneževine Srbije od 1860. godine.

Криминальный (казни-телный) законикъ за Княжество Србию predstavlja jedan od prvih modernih evropskih krivičnih zakonika. Rad na njegovom donošenju otpočeo je 1855. godine, podstaknut idejom kneza Aleksandra Karađorđevića da je Srbiji potreban jedan „podpun Zakon kriminalni“, pošto ovaj „najsnažnije garancije podaje za obezbeđenje ne samo ličnosti, česti i slobode, pa i života pojedini građana, no i samoga reda i spokojsva zemaljskog“.¹ Obrazovana je komisija sa zadatkom da sačini projekat Zakonika, koja je nastojala da Projekat „udesi shodno potrebama i interesima knjaževstva Srbije, i duhu Naroda Srbskog, bez da se pri tom udalji od najnoviji naučni načela kaznitelnog prava i najbolji kaznitelni zakonika koji u drugim Evropejskim

Zakonik je odštampan u 100 originalnih primeraka i 2650 kopija, i stupio je na snagu po isteku šest nedelja od dana kada ga je Knjaz potpisao, 12. maja 1860. godine.

1 Navedeno prema: D. Nikolić /1991/: *Krivični zakonik Kneževine Srbije*, Niš, s. 67.

Državama postoje“.² Za uzor je uzet Pruski KZ iz 1851. godine, sa manjim uticajima drugih zakonika onog vremena,³ delom prilagođen prilikama u Kneževini. Nejasni su razlozi zašto je za osnov uzet baš Pruski KZ. T. Vasiljević u svojoj monografiji o Đorđu Ceniću, znamenitom srpskom pravniku XIX veka i autoru komentara Krivičnog zakonika Kneževine Srbije od 1866. godine⁴, objašnjava to time da je Pruski KZ bio najnapredniji krivični zakonik toga vremena, te da su autori Projekta, školovani u Nemačkoj, prusko zakonodavstvo najbolje poznavali.⁵ To je bio verovatan razlog,⁶ s obzirom da će Pruski zakonik za polazni tekst prilikom donošenja Krivičnog zakonika za Nemačko carstvo od 1871. godine koristiti upravo i nemački zakonodavac.

Krivični zakonik Kneževine Srbije ima četrdeset i pet glava sa 397 paragrafa. Prvi, uvodni deo Zakonika, obuhvata opšte pojmove i institute i utvrđuje sistem kazni sa posebnim glavama o: kaznama, pokušaju, saučasticima, izvinjujućim i kazn umaljujućim okolnostima, olakšavajućim i otežavajućim okolnostima, sticaju, povratu i zastarenju. Drugi deo obrađuje zločine i prestupe, podeljene po grupama prema objektu zaštite. Deo treći bavi se kažnjavanjem istupa. Zakonik je pisan govornim jezikom,⁷ uz uvažavanje krivičnopravne terminologije svog vremena.

dr Igor Vuković

2 *Ibid.*, s. 70.

3 T. Živanović uočava da je redaktorima pruskog KZ-a za ugled služio francuski Code Pénal, te je tako i srpski Krivični zakonik posredno usvojio trodeobu na zločine, prestupe i istupe. Vid. T. Živanović /1935/: *Osnovi krivičnog prava Kraljevine Jugoslavije. Opšti deo. I. knjiga*, Beograd, s. 85.

4 Đ. D. Cenić /1866/: *Обясненіе Казниіиелноіѣ законика за Княжесііѣво Србію*, Beograd, X+974+4 s.

5 T. Vasiljević /1987/: *Đorđe D. Cenić. Razvoj krivičnopravne misli u Srbiji XIX veka*, Beograd, s. 115.

6 Suprotno D. Nikolić /1991/: *Krivični zakonik Kneževine Srbije*, Niš, s. 186, koji nalazi da je Vasiljević ovakav zaključak doneo olako, s pravom ukazujući da je većina članova komisije izučavala pravo i u Nemačkoj i u Francuskoj. Ipak, teško se može sporiti da je prusko krivično zakonodavstvo onog vremena bilo najnaprednije u Evropi.

7 Interesantno je da se knezu Milošu jezik Projekta isprva uopšte nije svideo, tražeći da se tekst prepravi u celosti srpskim narodnim jezikom. Posao bi poveren M. T. Jankoviću i Đ. Daničiću. Iako je jezik bio svakom razumljiv, ipak nije bio primeren krivičnom zakonu, jer su mnogi tehnički termini bili prevedeni opisno, pa je na koncu Zakonik pre stupanja na snagu ponovo prepravljen i oslobođen stilskih uproščavanja (vid. D. Nikolić /1991/: *Krivični zakonik Kneževine Srbije*, Niš, s. 86).